

QUADERN DE TEATRE

Juan Carlos Olivares

Existeix el teatre porqueria?

El Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) ara està ocupat per *Cultura porqueria*. Una espeologia del gust, una exposició que dignifica la matèria obscura de tot allò que es considera inacceptable. Una reivindicació que es recolza en la mirada activa de l'espectador, en la reelaboració del contingut i del missatge, transcendent sempre la naturalesa original de l'obra o de l'artista. ¿Seria possible definir també una tipologia teatral que encaixés en aquest univers disseccionat per Jordi Costa? ¿Ens haurem de conformar tornant a l'ortodòxia de Grotowski i el seu teatre pobre?

En un primer impuls de frivolitat es podria recórrer a l'histrionisme com una forma genuïna de teatre porqueria. Sembla evident relacionar el gest amplificat d'alguns histrions per tots coneguts amb la caricatura i la deformació. Però una qüestió d'estil –encara que sigui ampulós, crispat, majestàtic, aclaparador– és insuficient per elaborar una lectura paral·lela. La percepció violenta de l'artifici depèn del moment, de la mirada còmplice de l'espectador. La ganyota transfigurada de Sarah Bernhardt que ara ens fa somriure era la mateixa que en el seu moment va provocar un delirant culte a la personalitat de la diva.

Per pertànyer amb ple dret a la cultura porqueria, l'escenari ha de poblar-se d'altres elements menys volàtils. A més d'una radical dicotomia entre la mirada de l'espectador i la de l'artista, seria necessari un cert grau de deformació, de degradació, de l'exaltació de la fantasia a través de la misèria. I, a més, d'un acusat sentit de la innocència. No serveixen Kantor ni Grotowski. Tampoc el Living Theatre ni La Fura. Massa reflexió. El teatre porqueria es troba a un nivell molt més primari. Ha de ser pur per poder-se transformar i sofisticar-se estèticament i intel·lectualment en mans de l'espectador.

Res sense música

Els millors exemples de teatre porqueria es podrien trobar en dos gèneres amb música: la revista i el musical. Tampoc serveix qualsevol mostra. Per entrar al Parnàs del que és estrambòtic s'ha d'engiponar un espectacle que transcendeixi la crítica per conquerir un lloc entre el sorprenentment inusual. Lloyd Weber pot acostar-se a vegades perillosament a aquesta barrera que separa el kitsch –l'antepenúltim estat abans d'assolir la dignitat de porqueria teatral– del més excels dels detritus. També els grans espectacles arrevistats de Las Vegas són un au-

tèntic deliri milionari del mal gust. Dues bones aproximacions, però els falta el toc definitiu del sinistre. Paul Verhoeven gairebé descobreix a *Showgirls* l'horror encobert de lluentons, però a la seva estripada li falta calor i admiració cap a aquesta gran porqueria de la perfecció física i tècnica.

Entre els possibles triats en el musical, es podria reivindicar una figura i un títol. El subjecte seria Carol Channing i el seu etern compromís amb el personatge de Dolly Gallagher Levi, la matrimonièra de *Hello, Dolly*. La seva inusitada vinculació amb Dolly –més enllà de les regles del temps i de la raó– ha transformat un paper de gran èxit en un referent *freak*. Les seves últimes aparicions estaven seriosament contaminades per l'expectació de contemplar en un escenari una figura momificada, una ombra gro-

u i es va fer un forat informatiu amb l'organització d'un monumental procés de selecció d'artistes, precursor de les maratonianes seleccions d'*Operación Triunfo*. Centenars d'aspirants es van sotmetre a un procés que va durar mesos. Els qui van aconseguir superar el sedàs es van trobar vestits, maquillats, amb la partitura apresada i sotmesos a la disciplina física de moure durant dues hores els enormes elements escènics d'una banda a l'altre de l'escenari. La il·lusió per ser una mula de càrrega.

Dràcula, el musical negava sistemàticament qualsevol mínim barem de qualitat artística que el va agermanar amb altres espectacles de la seva categoria o pretensions. L'única relació possible amb aquest muntatge era la distància irònica, gaudir d'una megàlmana catàstrofe. De la mateixa ab-

Bodega Bohemia l'espectador es dividia entre els còmplices i els que entraven per sentir la proximitat del fracàs amb bitllet de sortida. La mateixa actitud de temerosa curiositat amb què s'omplien les fires de monstres a cavall entre el segle XIX i el XX. Espais carregats de pararealitat, en què la proximitat de la mentida és tan sincera, tan mancada de malícia, que es converteix en un lloc de reflexió sobre el candor del fracàs, sobre l'honestat de la disfressa i l'autoengany, sobre la duresa de la llibertat, d'una elecció de vida. Una qualitat captada i recollida per la realitzadora Sonia Herman Dolz al seu documental *Yo soy así*.

Reivindicació postmoderna

Per aconseguir el segell definitiu de teatre porqueria és necessari, per tant, una mínima reivindicació. Es podria acudir a l'admiració confessa que d'aquesta celebració de la decadència han expressat artistes com Olvido Gara (Alaska), o a la reinterpretació postmoderna que al seu dia van fer Pedro Almodóvar i Fabio MacNamara, una parella artística tan revolucionària de l'antigamur com ho podrien ser Faemino y Cansado o l'humor dels germans Calatrava.

Però l'exemple més clar de la categoria oculta d'aquests espectacles sense parangó dins de la crítica oficial seria l'homenatge explícit de La Cubana. Malgrat que tots els seus muntatges tenen un fons reivindicatiu de la mediocritat, de l'últim escalafó de l'ofici teatral, amb *Cómeme el coco*, negro van establir càtedra escènica i van obrir un espai de reflexió i memòria per poder contemplar Manolita Chen des d'un altre punt de vista.

Cómeme el coco, negro era una paròdia sense angles dels teatres de revista ambulants. Espectacles sense mitjans, a vegades sense artistes. Una concentració de fracassos que a la nit es mutava en una fantasia, en un brillant element estrany dins de la grisa quotidianitat de les províncies. El traç gruixut de les seves pintures gastades, les seves perruques polsegoses, la pal·lidesa de la purpurina, la caspa de lluentons i la deformitat de les seves habilitats artístiques eren una lleugera capa d'irrealitat que a penes tapava la humanitat de les màscares.

La Cubana va saber utilitzar aquest potencial de proximitat per muntar una funció que retia homenatge a l'oblit, amb el mateix sentit amb què el cineasta Tod Browning va filmar les deformitats de la seva *Parada de los monstruos*. La Cubana va saber veure una altra realitat, la mateixa que ara es mostra dignificada al Centre de Cultura Contemporània.

'Cómeme el coco, negro', de La Cubana, era una paròdia sense angles dels teatres de revista ambulants

tesca, maquillada i reconstruïda del seu èxit més gran.

Carol Channing es defensa amb una de les característiques del fenomen de la cultura porqueria: la negació de les lleis espai-temps que afecten la resta de la humanitat. El temps no passa per a aquests éssers, la seva imatge es petrifica, les seves facultats resulten indemnes amb el pas dels anys. Eternitzats en un reflex mitòman del seu moment de glòria. La fascinació sorgeix del xoc entre la fantasia individual del subjecte i la realitat reconeixible per la resta. Ells es veuen com a éssers immortals, els altres com monstres de la seva pròpia irrealitat.

Menys patètic i més festiu és el cas d'un producte tan indefinible com *Dràcula*, el musical, el muntatge dirigit per l'argentí Pepe Cibrián. Aquest espectacle va aterrar a Barcelona el 1994

soluta manca de talent i coherència dramàtica sorgia un monumental còmic, una paròdia del gènere, en el qual tots els elements pensats per emular els millors artefactes d'aquesta mena d'espectacle es posaven al servei d'una hilarant catàstrofe.

Revista 'freak'

Per trobar l'element naïf del teatre porqueria s'haurien de rescatar dos exemples entranyables de la petita història del nostre teatre. No hi hauria una més gran deformació sentida de la realitat que els microcosmos que es creaven al Teatro Argentino, la carpa de Manolita Chen i la Bodega Bohemia de Barcelona. Si en els dos primers el públic encara pagava la seva entrada per participar en un simulacre innocent de ruptura amb tots els tabús sexuals i sensuals de la seva vida, a la